

Peter Sherwood

VÁLTSÁGDÍJGYŰJTŐ MAGYAROK A XVI. SZÁZADI ANGLIÁBAN

**School of Slavonic & East European Studies, University
of London**

In Memoriam László Országh (1907-1984)

I. Erzsébet angol királynő korában már több magyar peregrinusról és diplomatáról tudunk a szigetországban'. Más típusú magyar látogatóról azonban eddig csak sejtelmek voltak viszonylag szűkszavú irodalmi utalások alapján. Országh László egyik fél évszázaddal ezelőtt megjelent tanulmányában például a következő dedikációt idézi Thomas Dekker *Dekker his Dreame* című, Londonban 1620-ban megjelent könyvecskéjéből (Országh fordítása):

„Uram, ha ön megkérdezi tőlem, hogy miért éppen önt választottam ki az emberek nagy tömegéből arra, hogy nekem ércfalam legyen és megvédjen, akkor meg kell vallanom (amit ön már úgyis tud), hogy a könyvek olyanok, mint a Szt. Pál székesegyházban lévő magyarok, akiknek külön engedélyük van arra, hogy bárkinek odanyújtsák elolvasásra Török Történetüket. Ők nem koldulnak semmit, a szöveggel ellátott kartonlap mond el mindent: s ha semmit nem adnak nekik, akkor sem szólnak ők egy szót sem, s csak a jó Isten tudhatja, hogy mit gondolnak.”

Ennek a felfedezésnek 1942-ben alig volt visszhangja, azonban az angol Privy Council aktáiban bő bizonyíték található arra nézve, hogy több, Európát bejáró magyar fordult meg Angliában (is) a XVI. század utolsó negyedében. A Privy Council a normann királyság curia regis-éből fejlődött az angol uralkodó állandó tanácsadó körévé. Ennek az Erzsébet korában 12-20 személyből álló intézménynek egyik feladata pedig a „koldulásra” méltónak tartott személyek hivatalos engedéllyel való ellátása volt. E tanácshoz fordult több magyar is, aki a jómódú keresztény angol polgárok adományaira szorult avégett, hogy a török által rabságban tartott családjukra kiszabott váltságdíjra gyűjthessen pénzt. A Shakespeare-korabeli szövegeket saját fordításomban idézem.

„*Kelt 1577. május 30-án. Greenwichben:* Engedély Paulus Sermery és John Busas magyar urak számára, kik korábban a törököknél raboskodtak, mely értelmében a birodalmon át szabadon utazhatnak s váltságdíjuk megszerzése végett könyörületes személyekhez adományért fordulhatnak, továbbá bármikor

feltartóztatás nélkül a birodalomból távozhatnak. *Kelt 1586. május 7-én. Greenvichben:* Útlevel két magyar számára, mellyel honukba visszatérhetnek, útközben pedig szabadon kérhetik és fogadhatják jóindulatú személyek könyöradományait, stb. *Kelt 1591. június 6-án. Greenvichben:* Útlevel. Az ország valamennyi polgármesteréhez, békebírójához, főispánjához, stb. Jacob Sekely, Jonas Sekeressy és John Nagy, magyarok, nemrégiben e birodalomba érkezett foglyok, megváltásukhoz szükséges segédelmet, anyagi eszközöket megszerzendő, Skóciába kívánnak utazni, majd onnan hazájukba visszatérni. Megköveteltetik – s ennek megfelelően Őfelsége a királynő nevében felszólítanak s parancsoltatnak –, hogy említett magyarok minden akadályoztatás nélkül engedjék Skóciába utazni, továbbá intézkedjenek, hogy utaztukban előzékenyen s emberségesen bánjanak velük, útféli szállásaikon pedig méltányos áron férhessenek hozzá minden szükséglethez, stb. *Kelt 1593. július 30-án. Oatlandsben:* Levél Oxford város polgármesteréhez. Minthogy nemrég letartóztatott bizonyos magyarokat, kik átutazóban voltak az országban avégctt, hogy a segíteni kész emberektől könyöradományt gyűjtsenek s ezeket ide küldte hozzánk fent nevezett város egyik biztosának felügyelete mellett: mivelhogy fogadtuk őket s megtekintettük s hitelesnek ismertük el az utaztukban szerzett ajánlóleveleiket, továbbá mivelhogy elpanaszolták nekünk, hogy elvétellettőlük letartóztatásukkor öt fontnyi összeg pénzben, valamint bizonyos nagyobb pisztolyok s egyéb, akkor a tulajdonukat képező tárgyak is. Ezennel elrendeljük, hogy az említett összeget, valamint a többi, tőlük elkobzott életszükségletet szolgáltatassa vissza nekik, továbbá engedje őket nyugodalomban és zavartalanul Oxford városán keresztül, utaztukban pedig hadd gyűjthessenek könyöradományt Őfelsége a királynő jóindulatú alattvalóitól az általunk nekik e célra kibocsátott útlevel értelmében. *Kelt 1599. szeptember 17-én.* Nyílt meghatalmazás London főpolgármesteréhez, valamint Carmarthen s egyéb megyék alispánjaihoz, hogy segítségére legyenek Andrew Rimu Sechei nevű magyarnak különböző pénzüsszegek visszaszerzésében (melyeket váltságdíja fejében gyűjtögetett, mivelhogy Törökországban raboskodott volt), ezeket pedig megőrzés végett több személynél helyezte el, akik most pénzt elsikkasztani szándékozzák. A pénz visszaszolgáltatását megtagadók pedig küldessenek Őlordságuk elébe.”

Ezek szerint alig húsz év alatt (az 1582. június és 1585-6. február közötti akták nem őrződtek meg) a Privy Council legalább tíz-tizenkét magyar ügyével foglalkozott. Ez a szám az eddig jegyzett XVI. századi magyar látogatók számát mintegy megháromszorozza, s könnyen elképzelhető, hogy voltak még ezeken túl is váltságdíjgyűjtő magyarok Angliában, akik nem fordultak engedélyért a Privy Councilhoz. Külön említésre méltó az a tény, hogy a SZEKERESI, ill. RIMASZÉCSI nevek korábban fordulnak elő ebben az angol forrásban, mint Magyarországon: az első magyarországi forrásban

található Szckeresit tíz évvel később, az első Rimaszécsit pedig 38 évvel később jegyzik.

Ugyanezen aktákban olvashatjuk, hogy legalább 1598-ig rendszeresen gyűjtöttek pénzt a „Török és egyéb pogányok által fogságban tartottak” váltságdíjaira, nemcsak a Szt. Pál székesegyházban, hanem az ahhoz közel fekvő kelet-londoni Spitalfields-ben is (bár e gyűjtés főleg angol foglyok felszabadítását célozhatta). Ha mindezt egybevetjük a Szt. Pál székesegyházról szóló korabeli jelentésekkel, kétségtelenné válik, hogy Dekker magyarjai is ilyen váltságdíjgyűjtő magyarok voltak, akik valóban nem „koldultak semmit”, hanem beszédes tábláikkal jártak fel s alá, büszkén bízva a „jóindulatú személyek könyöradományai”-ban. Sőt: csakis egy ilyen létszámú magyar jelenlét indokolhatja a Dekker művében olvasható utalást egy abban a korban nyilvánvalóan gyakori, szinte mindennapos látványra. Rimaszécsi András esete mutatja, hogy nagyobb összeget is sikerült összegyűjteniük. Hogy Anglia és Magyarország között mi történhetett ezekkel a magyarokkal, hogy haza is tértek-e pénzüikkel: erre nézve csak a közbeeső országok archívumaiból remélhetünk választ.

JEGYZETEK

- 1 Trócsányi Berta: *Református teológusok Angliában a XVI. és XVII. században*. Angol Filológiai Tanulmányok (Budapest). V-VI. 115-146: Gömöri György: *Angol-magyar kapcsolatok a XVI-XVII. században*. Irodalomtörténeti füzetek 118. Budapest: Akadémiai Kiadó. 1989: uő. *Erdélyiek és angolok. Művelődés- és kapcsolattörténeti tanulmányok*. (Budapest:) Héttorony Könyvkiadó (1991), Magyarok angol szemmel a XVI-XVII. században', 69-78 (előszőr: *Historia* (Budapest) 1987. IX. 1.)
- 2 Ország László: *Adalékok az angol renaissance magyarság-képéhez*. Angol Filológiai Tanulmányok (Budapest). IV. 1942. 37-53. Az idézett fordítás: 52.
- 3 „My friends and especially my un-friends (to coin a word) pooh-poohed my argument with the well-known Hung. saying: Egy az semmi, kettő az már valami. „ (Idézet Ország 1979. szeptember 26-i leveléből. A szerző tulajdonában).
- 4 J. R. Dasent (szerk.): *Acts of the Privy Council of England*. New Series. London, Her Majesty's Stationery Office. A döntések dátumát a megfelelő kötettség, zárójelben a kötet megjelenési éve, majd az oldalszám követi.

1577. V. 30: *Vol. IX 1575-1577 (1894)*. 357. ('Aplacard for Paulus...')
1586. V. 7. : *Vol. XIV 1586-1587(1897)*. 94. ('A pasport for two...')
1591. VI. 6: *Vol. XXI 1591 (1900)*. 180. ('A pasport to all Maiours')
1593. VII. 30: *Vol. XXIV 1592-3(1901)*. 430-1 ('A letter to the Maiour...')
1599. IX. 17: *Vol. XXIX 1598-9(1905)*. 741. ('An open warrant...')
- 5 E fordításoknak egy része – egy korábbi változatban – a *Korunk* (Kolozsvár-Cluj) 1981. februári számának 137. oldalán látott először napvilágot. Az eredeti szövegek e cikk angol változatában jelennek majd meg először e vonatkozásban.
- 6 Kázmér Miklós: *Régi magyar családnevek szótára XIV-XVII. század* Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. 1993. 895b. („1637: (Rimaszéchy Borbála”); 984b („1601: Joannes Szekeresi”).
- 7 J. R. Dasent (szerk.): *Acts of the Privy Council of England*. New Series. Vol. XXVIII. 1597-8. London: His Majesty's Stationery Office. 1904. 408: Frank Aydelotte *Elizabethan Rogues and Vagabonds* Oxford: Clarendon Press. 1913. 23.
- 8 I. Erzsébet és I. Jakab korában a Szt. Pál székesegyház hírhedt korzó, sőt nyilvános hely (is) volt, vö. John Earle *Microcosmography: or a piece of the world discovered in Essays and Characters* London. 1628. 'Paul's Walk', XLI: ez azonban csak a mű erkölcsi célból nem csonkított kiadásából – pl. a Philip Bliss gondozásában megjelent 1811-es kiadásából – derül ki egyértelműen.